

Täysistunto

Torstai 16.4.2020 klo 17.16—20.20

5. Muu asia: Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista

Muu asia M 17/2020 vp

Valiokunnan mietintö PeVM 14/2020 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 14/2020 vp. Nyt päätetään, onko asetus kumottava.

Keskustelu

19.04 **Johanna Ojala-Niemelä sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Perustuslakivaliokunnan arvioitavana on valmiuslain 88 §:n 3 kohdan ja 109 §:n 2 momentin nojalla annettu valtioneuvoston asetus. Asetuksessa säädetään varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista.

Asetuksen mukaan kunta voi luopua varhaiskasvatuksen järjestämisvastuusta, jos lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat järjestää lapsen hoidon muutoin. Asetuksen mukaan perusopetuslaissa tarkoitettua opetuksen järjestäjällä ei ole velvollisuutta järjestää perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta tai muuta toimintaa lähiopetuksena koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa. Säännös mahdollistaa myös poikkeamisen opetuksen laajuuden osalta. Säännöksessä rajoitetaan lisäksi opetuksen järjestäjän velvollisuutta järjestää muun muassa perusopetuslain mukaista oppimisen tukea ja oppilashuoltoa. Asetuksessa säädetään myös muuhun opetukseen kohdistuvista järjestämisvelvollisuuden rajoituksista.

Perustuslakivaliokunta esittää, ettei valtioneuvoston asetusta kumota. Perustuslakivaliokunnan mielestä nyt arvioitavan asetuksen perustelumuistiossa ei riittävällä seikkaperäisyydellä eritellä ja perustella nimenomaisesti nyt käsillä olevan soveltamisasetuksen ja siinä valittujen keinojen välttämättömyyttä. Asetuksen sääntely perustuu yli kaksi viikkoa vanhaan tilannekuvaan. Perustuslakivaliokunnan mielestä asetuksen perustelumuistio ei tarjoa riittävää tietopohjaa rajoituksen jatkamisen välttämättömyyden arviointiin. Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan perustelumuistion puutteista huolimatta epidemian tässä vaiheessa on vielä arvioitavissa, että päiväkotien ja oppilaitosten sulkeminen on edelleen ainakin jossain määrin tehokas keino hidastaa vaarallisen tartuntataudin leviämistä. Valiokunnan mielestä merkityksellistä on myös, että varhaiskasvatusta lukuun ottamatta kyse ei ole opetuksen lakkaamisesta vaan pääosin siirtymisestä lähiopetuksesta etäopetukseen. Valiokunnan mielestä sääntely on pääosin asianmukaista, saadun selvityk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

sen valossa välttämätöntä ja sen verraten lyhyt voimassaoloaika huomioiden myös oikeasuhtaisuusvaatimuksen mukaista.

Perustuslakivaliokunta korostaa perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksen ja lasten oikeuksien yleissopimuksen sekä vammaisten oikeuksien yleissopimuksen takia tarvetta huolehtia varsinkin oppivelvollisuuttaan suorittavien lasten ja nuorten tosiasiallisesta yhdenvertaisuudesta. Rajoitusten toimeenpanossa on kiinnitettävä erityistä huomiota oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumiseen varsinkin haavoittuvassa asemassa ja lastensuojelutoimenpiteiden tarpeessa olevien lasten ja nuorten osalta.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota sivistyksellisiä oikeuksia koskevien perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta lisäksi siihen, että kirjastot on suljettu. Valiokunnan mielestä on selvää, että puuttuva mahdollisuus lainata oppikirjoja ja muuta opiskelumateriaalia lainaamisen maksuttomuuteen perustuvasta kirjastosta johtaa myös perustuslain 16 §:n 2 momentissa jokaiselle turvatu oikeuden saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti, varattomuuden estämättä, myös muuta kuin perusopetusta yhdenvertaisen toteutumisen heikkenemiseen. Valtioneuvoston on syytä selvittää keinoja opiskelijoiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden parantamiseen tässä suhteessa.

Asetuksessa ei ole säännöksiä kouluruokailusta. Perustuslakivaliokunnan mukaan valtioneuvoston on ollut seurattava tarkkaan valmiuslain ja siinä säädettyjen valtuuksien käytön soveltamisedellytysten täyttymistä sekä soveltamisessa mahdollisesti havaittuja ongelmia myös kouluruokailun osalta. Valiokunta painottaa tarvetta perusoikeuksien toteutumisen varmistamiseen myös asianmukaisella ohjeistuksella.

19.07 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Kiitoksia jälleen kerran valiokunnan puheenjohtajalle hyvästä ja selkeästä asian esittelystä. Myös tämän asetuksen kohdalla on varmasti syytä jatkaa asetuksen voimassaoloa, mutta valiokunnan puheenjohtaja kyllä hyvin nosti esille, että näistä asetuksista, joita nyt tänään päätämme jatkaa, tämä on todennäköisesti se, jonka kohdalla ehkä ensimmäiseksi tulee pohdittavaksi, olisiko tämä mahdollisesti sitten jossakin vaiheessa lähdettävä kumoamaan. Viittaan tässä nyt lähinnä siihen, mitä muissa Pohjoismaissa tällä hetkellä tapahtuu, ja myöskin siihen, minkälaista tietoa nyt taudin suhteen olemme saaneet. Elikkä kun alkuvaiheessa olimme hyvinkin vakuuttuneita siitä, että lapset ja nuoret toimivat erityisesti tämän taudin levittäjinä, niin tuntuu, että tällä hetkellä ehkä ollaan tultu vähän toisenlaiseen arvioon tästä asiasta.

Tietysti tärkeää on se, että valiokuntakin on kiinnittänyt huomiota tähän kouluruokailuasiaan. Kentältä tulee nyt aika lailla palautetta siitä, että ohjeistus on osittain epäselvää ja sekavaa. Joissakin kunnissa on lähdetty asiaa käsittelemään ikään kuin tämmöisenä toimeentulotuen jatkeena ja lähdetty jopa kyselemään vanhempien tulotietoja ja muita vastaavia. Elikkä tässä kohtaa nyt toivoisi, että Opetushallituksen puolelta tulisi äärimmäisen selkeät ohjeet. Muistaakseni olin näkevinäni asiasta opetusministerin tviitin, jossa hän puhui suosittamisesta, vahvasta suosittamisesta kouluruokailun järjestämiseen. Minä luulen, että kunnissa nyt tällä hetkellä kaivattaisiin ihan semmoisia rautalankaohjeita tämän asian suhteen. Sen verran paljon tätä palautetta tulee, ja myöskin sitten kunnissa on päädytty hyvin erilaisiin ratkaisumalleihin tämän kohdalla.

Toinen asia, mihin on valiokunnassakin hyvin kiinnitetty huomiota, liittyy kirjastoihin ja nimenomaan siihen, millä tavalla kirjastot tukevat opetusta ja esimerkiksi sitä, että henkilöllä on mahdollisuus myös muuhun kuin perusopetukseen. Silloin tullaan siihen, millä tavalla oppimateriaalin saaminen on mahdollista, ja on hyvä, että tämä asia on nostettu esi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

le. Luulen, että kirjastolaitoksen sulkeutumisella on kyllä muutoinkin tällä hetkellä yhteiskunnassa näkyviä signaaleja esimerkiksi sellaisten henkilöitten kohdalla, joilla itsellään ei ole nettiä tai tietokonetta, ja monet ovat käyttäneet kirjastojen palveluita siltäkin osin sitten asioitten hoitamiseen. Nyt kun vielä erityisesti sanotaan yhteiskunnassa, että mahdollisimman moni hoitaisi näitä asioita etänä, niin se on koko lailla vaikeaa, kun meillä ei ole tämäntyyppisiä palveluja. Meillä Suomessa taas yhteiskuntana ollaan siinä vaiheessa, että tällaisia nettikahviloita, joita monissa maissa on, ei meillä juurikaan edes ole ollut, ja nekinhän tietysti tässä tilanteessa joka tapauksessa olisivat kiinni, elikkä meillä ei juurikaan ole sellaisia paikkoja, missä henkilöt voisivat mennä käyttämään näitä it-palveluita julkisissa tiloissa ilman kuluja.

Arvoisa puhemies! On todellakin tärkeää, että tätä edelleen jatketaan, mutta tämän asetuksen kohdalla erityisen tärkeää on nyt seurata sitä, millä tavalla tämä tilannekuva kehittyy ja missä vaiheessa tästä säätelystä sitten voidaan luopua.

19.11 Mikko Ollikainen r: Ärade talman, arvoisa puhemies! Vi diskuterar nu en förlängning av distansundervisningen och de åtgärder som har gjorts här tidigare. Det här har ju varit en väldigt omtumlande tid för många familjer, och hela samhället, kan man väl då egentligen säga. Men vi har samtidigt också lärt oss en hel del av den här processen, och till exempel i skolorna gick man först kanske mycket ut ifrån att man skulle ge uppgifter. Nu har det blivit mera sådana här digitala klassrumsplattformar, och det är jätteviktigt att föra en sådan här dialog, en social dialog, mellan barnen och lärarna. Ofta är läraren den trygga personen under skoldagen, men ändå har det kommit många frågor kring att ”har jag några kompisar i framtiden” och så vidare, så det är ganska viktigt också med den här sociala kontakten. Och just precis som ledamot Essayah lyfte fram här är det här alltså kanske förmodligen det första som vi måste göra, att som en helhetsgranskning se om vi ska fortsätta med de här restriktionerna.

Det har framkommit att det är stora skillnader mellan kommunerna i regionerna, och mellan skolorna också, i hur man fullföljer den här undervisningen. Det är ju kommunerna som anordnar det här, och det är viktigt att de ser till att de ger en jämlik och bra undervisning till de barn som går i skolorna. Men samtidigt vill jag också lyfta fram den pedagogiska friheten som lärarna har, för det är trots allt så att de är proffs och de gör ett jättebra jobb.

Det kom också upp här om utrustning, datautrustning, och ur ett jämlikhetsperspektiv. Vi har fått rapporter om att man inte har tagit fram datorerna förrän den här veckan, och det är nog lite väl sent, men bättre sent än aldrig, att dataförbindelserna fungerar, men också att datasäkerheten är i skick.

Här pratades just om skolbespisningen, och den har ju diskuterats en hel del. Där vill jag ändå lyfta fram att det ju ska vara praktiskt möjligt att få i kommunerna. Vi ska komma ihåg att det är långa avstånd till exempel i östra Finland och Lappland, långa avstånd då skolskjutsarna inte finns, så man måste få det att fungera.

Arvoisa puhemies! Tässä muun muassa edustaja Kivisaari on moneen otteeseen puhunut turnauskestävydestä, ja paine on kyllä kieltämättä kova monessa kodissa, joskin myös kouluissa. Lapsen ja lapsen osaamisen ja hyvinvoinnin tulee aina olla keskiössä, mutta myös sillä, jos vanhemmat voivat huonosti, on kyllä merkityksensä. Lomautukset ja työtömyys kasvavat valitettavasti, ja on kyllä syytä olla huolissaan siitä, mitä tapahtuu kodeis-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

sa. On täysin ymmärrettävää, jos se osuus, joka on koulussa lähiopetuksessa tulevaisuudessa, on suurempi, että yhä useampi lapsi on koulussa tulevaisuudessa tai toukokuussa tässä turvallisessa paikassa. Se on ihan ymmärrettävää.

Opettajien suunnalta on tullut suurta huolta siitä, millä tasolla oppilaiden osaaminen on sitten tulevaisuudessa, kun he palaavat kouluun, joskin he ovat olleet mukana etäopetuksessa. Olen ymmärtänyt, että hallitus tuo kolmanteen lisätalousarvioon näihin koulutuksen tukitoimiin rahoitusta, ja tämä on kyllä todella, todella hieno juttu.

Haluan nostaa esille koskien toisen asteen koulutusta myös, että kentältä on tullut kanssa vähän sellaista palautetta, että miten on näitten todistusten kanssa. Esimerkiksi käytännön opiskelijoille, hitsaajille ja rakentajille, kun ei sitä lähiopetusta saa olla, niin ohjeiden tulee olla paremmat. Juuri nämä selkeät ohjeet ovat todella tärkeitä, jotta ne tulkitaan samalla tavalla koulutuslaitoksissa mutta myös kunnissa. Muun muassa kunnista on tullut palautetta, että halutaan hallintopäätösmalleja, että niitä on kaivattu.

Elikkä asetus kyllä tulee hyväksyä nyt tässä, ei kumota. Mutta kuten tässä tuli esille aikaisemmin, näen, että tämä on ehkä kuitenkin näistä, jotka nyt tänään käsitellään, se ensimmäinen asetus, josta tulee tehdä kokonaisarvio.

Förlängningen av de här åtgärderna kring småbarnspedagogiken och undervisningen är väldigt viktig och befogad och därför ska vi nu fortsätta med det här, men samtidigt ska vi se till att vi gör en helhetsbedömning kring det här och kanske också blicka lite mot våra nordiska grannar, hur vi ska göra med den här saken, och möjligtvis också så att skolan öppnas ännu före skolavslutningen i slutet av maj.

19.16 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! ”Vaikka koti on edelleen monelle lapselle paras turvapaikka, liian monelle lapselle vain kotoa pakeneminen luo turvan. Joillekin lapsille kotona oleminen on tällä hetkellä suurempi riski kuin virus.” Näin kirjoittaa psykologi Maaret Kallio blogissaan.

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus velvoittaa meitä turvaamaan lapsille oikeuden suojeluun ja huolenpitoon, osuuden yhteiskunnan voimavaroista ja oikeuden osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja yhteiskuntaelämään. Päätöksissä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Perustuslakivaliokunta painottaa, että lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen kannalta tapauskohtaisesti ja tilannekohtaisesti myös poikkeusolojen sääntelyn soveltamisessa.

Valtioneuvosto on päättänyt jatkaa koulujen etäopetusta toukokuun 13. päivään saakka. Nyt meillä on etäopetuksesta jonkinmoinen kokemus. Kokonaisuus on toiminut yllättävänkin hyvin, vaikka koulujen ja opettajien digiosaamisen erot ovat samalla tulleet päivänvaloon. Jospa se on monelle uuden alku. Muitakin haasteita on ollut.

Valmiuslain jatkosoveltamisasetus on nyt jälkitarkastuksessa täällä eduskunnassa. Perustuslakivaliokunta ehdottaa, että asetusta ei tarvitse kumota.

On syytä pohtia, toteutuuko lasten oikeuksien sopimus kaikkien lasten kohdalla myös etäopetuksen aikana. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota myös vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimuksen toteutumiseen. Tämäkin sopimus on voimassa myös poikkeusoloissa. Kaikkien lasten oppivelvollisuudesta tulee huolehtia yhdenvertaisesti. Haa-voittuvassa asemassa olevien lasten ja lastensuojelun piirissä olevien lasten tilanteeseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

Psykologi Maaret Kallio jatkaa blogissaan näin: ”Jollekin lapselle koti voi olla vaarallisempi paikka kuin korona. Vaara onkin kotien seinien sisäpuolella. Poikkeusoloissa tunnelma voi tiivistyä riskialttiiksi myös sellaisissa kodeissa, joissa väkivallan vaaraa tai päihteiden ongelmakäyttöä ei ole aikaisemmin esiintynyt.” Jos emme pääse vaikuttamaan tähän, lasku voi olla jälkikäteen suuri.

Ensi- ja turvakotien liiton asiantuntija Johanna Linner Matikka on todennut, että virus on pistemäisesti hankala mutta perheväkivalta vaurioittaa sataprosenttisesti. A-klinikan päihdeylilääkäri Kaarlo Simojoen mukaan 77 prosenttia alkoholista juodaan Suomessa normaalistakin kotona. Joka neljäs lapsi on kokenut vanhempiensa alkoholinkäytön pelottavana, mutta nyt yhä useampi aikuinen rauhoittaa itseään alkoholilla. Alkoholin myyntiluvut ovatkin kasvaneet nyt poikkeusoloissa.

On hyvä, että asetuksen perustelumuiotissa arvioidaan myös koulujen poikkeusolojen ja rajoitusten kielteisiä vaikutuksia. Oppimistulokset voivat heikentyä jonkun kohdalla, opinnot voivat pitkittyä, sosiaaliset ongelmat lisääntyä, voi syntyä eriarvoisuutta oppilaiden välillä. Haitat voivat kasaantua heikossa asemassa oleville lapsille ja nuorille, esimerkiksi oppimisvaikeuksista kärsiville.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että tällaiset haittavaikutukset lisääntyvät poikkeusolojen pitkittyessä. On hyvä, että asetukseen on lisätty esimerkiksi tuen toteuttaminen mahdollisuuksien mukaan niille ammattikoululaisille, jotka eivät selviä ilman erityistä tukea.

Arvoisa herra puhemies! Terveysten ja hyvinvoinnin laitos on arvioinut, että rajoitustoimet ovat välttämättömiä toukokuun loppuun saakka. Koska tautitilanne on kuitenkin ennalta arvaamaton ja muuttuu koko ajan, toivon, että tilannetta seurataan jatkuvasti ja se arvioidaan vielä uudelleen ennen kuin hallitus päättää, miten koulutyö jatkuu toukokuun puolenvälin jälkeen.

Toivon henkilökohtaisesti samaa kuin ministeri Andersson tänään kyselytunnilla, että koulutyön rajoitusten purkamiset alkaisivat koulussa pienimmistä koululaisista. On syytä harkita ja tutkia myös koulujen avaamista alueittain tai vyöhykkeittäin tautitilanteen ja turvallisuuden mukaan. Miksi toivon näin? Jos palaamme normaaleihin koulun arkirutiineihin ennen kesää, se voisi parantaa monen elämänhallintaa ja elämän tervettä rytmiä. Myös vanhemmat voisivat hengähtää ennen kesälomaa ja palata töihinsä mahdollisuuksien mukaan. Tämä voisi olla myös tarpeellinen tsekkauspiste niiden lasten kohdalla, joihin on ollut haastavaa pitää yhteyttä etäopetuksen aikana. Tilanne toimisi myös tsekkauspisteenä, jossa katsottaisiin erityistä tukea tarvitsevien lasten tilanne etäopetuksen jäljiltä. Voitaisiin poimia putoamassa olevat ja syrjäytymisvaarassa olevat lapset vahvempien tukitoimien piiriin. Tässä olisi hyvä tehdä eri alojen ammattilaisten moniammatillista yhteistyötä. On tärkeää valmistella kriisistä ulospääsyä mahdollisimman laaja-alaisesti.

Kiitän hallitusta ja opetusministeriä valmisteilla olevasta laajasta lasten ja nuorten tukipaketista tähän liittyen.

19.23 Pasi Kivisaari kesk: Kunnioitettu herra puhemies! Perustuslakivaliokunta on tanssa mukaan tehnyt kelpo työn, ja sen pohjalta muutama huomio.

Peruskoulujen ja koko koulutusjärjestelmän etäopetusjärjestelyiden jatkaminen on ilman muuta perusteltua. Kuitenkin opetus tulisi poikkeusoloissakin toteuttaa mahdollisimman hyvin, jotta syyslukukaudella olisi vähemmän tarvetta tukitoimiin. Etäopetus, kuten edustaja Kinnunenkin totesi, on myös synnyttänyt huolen lapsista, jotka eivät osallistu etäopetustehtävien tekemiseen, tai ylipäätään perheistä, joihin ei ole saatu yhteyttä koulusta. Täl-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

laiseen ilmoittamattomaan koulupoissaoloon vertautuva tilanne vaatii aina opiskelijahuollollista näkökulmaa. Tässä kohtaa ei ole siis eroa sillä, mitä tahansa aikoja elämme.

Tiedän kyllä, että opettajilla on pitkät tuntosarvet koteihin, mutta he kaipaavat moniammatillista apua. Siksi on ristiriitaista, että opiskelijahuoltopalveluita on kunnissa osin karstittu, vaikka niiden tarve lieenee suurempi kuin koskaan ennen. Siirtyminen etätoimintaan myös opiskelijahuoltopalveluiden suhteen on sinänsä ymmärrettävää, mutta tarjolla tulisi kuitenkin aina olla mahdollisuus tavata oppilaita ja opiskelijoita myös kasvokkain — toki tartuntariski ja hygieniaohteet huomioiden. Tarvitaan luovuutta, tarvitaan maalaisjärkeä. Käytössä on, totta kai, moniakin erilaisia digitaalisia mahdollisuuksia mutta myös vaikkapa ulkona toteutettavia keskustelumahdollisuuksia. Ei se sinänsä sen vaikeampaa ole.

Puhemies! Opettajien työtarmo on hyvä, mutta tämä pitkittyvä poikkeustila ja myöskin leijailevat lomautusuhat koettelevat jaksamista. Tämä sama logiikka kannattelee myöskin koteihin. Siksi yhteiskunnan ja valtion tahtoa toteuttavien kuntien tulisi kaikin voimin kannatella koulujen ja kotien jaksamista. Tämä on juuri sitä edustaja Ollikaisen mainitsemaa turnausväsymisen ehkäisyä.

Erityisesti meidän on tärkeää varautua myös poikkeusolojen jälkihuoltoon riittävällä vakavuudella. On selvää, että saamme tämän tilanteen normalisoiduttua kouluihin ja oppilaitoksiin oppilaita ja opiskelijoita, jotka ovat ottaneet reippaita taka-askelia, kun riittävä tukiverkosto tai opilliset tukijärjestelyt eivät ole ulottuneet maaliin saakka.

Puhemies! Toinen aste, ammattikorkeakoulut ja korkeakoulut ovat sinänsä pystyneet järjestämään ihan hyvin eri opintojaksojen toteutumisen erityisjärjestelyin. Nuoren eristäytyminen voi kuitenkin haastaa monen opiskelijan etenemisen, kun ympäriltä puuttuvat lähikontaktit ja oppilaitosten ja korkeakoulu yhteisön tuki. Jaksamiseen ja opiskelumotivaatioon liittyvät haasteet kasautuvat tilanteen jatkuessa. Nykyiset resurssit mahdollistavat tuen kuitenkin melko rajoitetusti. Tämä on ihan tosiasia.

On myöskin selvää, että etäopetuksen laatuun tulee kiinnittää huomiota. Etäopetus ei voi tietenkään tarkoittaa sitä, että vaikkapa lukiolaisen tai ammatillisen opiskelijan oikeus opetukseen ja vuorovaikutukseen opettajan kanssa karsiutuisi minimiin.

Eduskunnan sivistysvaliokunta, jonka jäseniä on täälläkin paikalla, on kiinnittänyt huomiota siihen, että poikkeusoloissa opetuksen järjestäjille on annettu suuri harkintavalta perusopetuksen ja sen tuen järjestämisessä, mikä on johtanut alueellisiin ja kuntien ja koulujen välisiin eroavaisuuksiin. Itse näkisin kuitenkin, että näihin eroavaisuuksiin suurin syy on digitekniikka ja sen pedagoginen osaaminen. Tämän suhteen on ollut suurta hajontaa. On selvää, että tällaisilla niin sanotuilla liitutaulukunnilla on ollut pidempi matka loikata digiaikaan.

Puhemies! Oleellista on nyt se, että koronakevään haavat jäisivät mahdollisimman vähäisiksi. Näitä haavoja voivat olla oppimistulosten heikentyminen, opintojen piteneminen sekä sosiaalisten ongelmien lisääntyminen. Haitalliset vaikutukset voivat kasaantua erityisesti heikoimmassa asemassa olevien, esimerkiksi oppimisvaikeuksista kärsivien oppilaiden, kohdalla. Silti, puhemies, tulee vielä aika, jolloin tämänkin jälkeen asiat ovat paremmin kuin koskaan ennen.

19.29 Iris Suomela vihr: Arvoisa puhemies! Kun puhutaan koulutuksesta, niin hallitus ja suunnitelmallisen exit-strategian merkitys korostuu erittäin voimakkaasti. Tätä on perustuslakivaliokunta korostanut nyt oikeastaan kaikissa mietinnöissään, koska totta kai exit-strategia kattaa ihan kaikki toimivaltuudet ja kaikista toimivaltuuksista luopumisen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

jossain vaiheessa, mutta kun nyt puhutaan toimista, jotka vaikuttavat kaikkiin lapsiin ja nuoriin ja sitä kautta koko Suomen tulevaisuuteen, niin se suunnitelmallisen poikkeusolojen lopettamisen merkitys korostuu aivan erityisesti.

Jo nyt on tullut huolestuttavaa viestiä, että kaikkiin lapsiinkaan ei saa välttämättä yhteyttä tai kun saa yhteyden, niin langan päästä kuuluu pelkkää itkua, eli tilanne on valitettavasti monelta osin huolestuttava. Nyt totta kai kunnissa etsitään parhaita keinoja tukea näitä lapsia ja nuoria, mutta selvää on, että sitä tukea tarvitaan tämän akuutin tilanteen lisäksi myös vielä pitkälle tulevaisuuteen, ja nämä poikkeusolot vaikuttavat varmasti merkityksellisesti siihen, miten ylipäätään suomalaisen koulutusjärjestelmän tulevaisuus nähdään vielä vuosienkin kuluttua.

Sen takia nyt on pohdittava tätä akuuttia tilannetta, miten näistä rajoituksista voitaisiin luopua. Voitaaisiinko niistä luopua alueellisesti? Mitä tehdään siinä vaiheessa, kun ehkäpä toukokuun loppupuolella ainakin osa lapsista ja nuorista pääsee kouluun? Miten siinä tilanteessa varmistetaan, että toimitaan turvallisesti mutta toisaalta saadaan toivottavasti oppimiseroja kurottua umpeen mahdollisimman tehokkaasti? Nämä kaikki ovat valtavan suuria kysymyksiä niin opetuksen järjestäjän kuin lasten ja nuorten kannalta, ja siksi nyt olisi oikea aika aloittaa näihin kysymyksiin vastaaminen. Ennakointi on vaikeaa mutta antaisi suurta turvaa monille, jos edes jonkinlaisia viitteitä voitaisiin antaa siitä, mitä sitten tapahtuu, kun tulee se toukokuun loppu, mitä sitten tapahtuu, kun tulee syksy, mitä sitten tapahtuu, kun jossain vaiheessa kuitenkin palataan kouluun, miten siinä vaiheessa toimitaan. Sen tähden tässä tilanteessa aivan erityisesti se exit-strategia on merkityksellinen, ja puhutaan varmasti monien vuosien mittaisesta jaksosta.

Tässä keskustelussa keskitytään monesti lapsiin, ja se on nähdäkseni täysin paikallaan. Lapset ovat poikkeuksellisen haavoittuvassa asemassa, moni on ollut sellaisessa tilanteessa jo ennen tätä. Lapset eivät samalla tavalla pysty huolehtimaan itsestään kuin vaikkapa korkeakouluopiskelijat. Silti näissä poikkeusoloissa on syytä pohtia, miten myös korkeakouluissa opiskelevien tai sinne pyrkivien tilannetta saadaan pidettyä mahdollisimman oikeudenmukaisena. On hienoa, että korkeakoulut ovat nyt julkistaneet pitävänsä mahdollisimman suuren osan valintakokeista etänä, mutta valitettavasti vielä ei ole kovin tarkkaa tietoa saatavilla — korkeakoulut ovat kertoneet, että viimeistään huhtikuun lopussa kerrotaan, mitä tarkemmin tehdään. Jo tätä ennen olisi hyvä saada jonkinlaista väliaikatieta. Nyt kun tuhannet korkeakouluihin hakevat stressaavat ja pohtivat tulevaisuuttaan, niin olisi oikeudenmukaista kertoa mahdollisimman aikaisin, keitä etäkokeet koskettavat, millaisia ne tulevat mahdollisesti olemaan ja miten niihin pitäisi varautua. Tämä vaihe kun on todella jännittävä niille nuorille, ja vanhemmillekin, jotka nyt opiskelemaan hakevat, joten olisi hyvä saada jotain tietoa korkeakouluilta jo ennen huhtikuun loppua — vaikka totta kai näiden järjestelyjen tekeminen on varmasti haasteellista myös siellä korkeakoulujen päässä. Tässä kaikki ovat poikkeusolojen äärellä.

Nyt on käynyt ilmi, että myös korkeakouluissa opiskelevat kohtaavat poikkeusolojen myötä haasteita, vaikka monessa korkeakoulussa onkin ihailtavan hyvin pystytty kehittämään etäkäytäntöjä. Joiltain osin nämä etäkäytännöt toivottavasti tulevat jäämään myös pysyviksi, jotta saadaan sitä kautta esimerkiksi jatkuvaa oppimista edistettyä.

Samalla on kuitenkin niin, että esimerkiksi kaikkia materiaaleja ei ole vielä saatavilla sähköisenä. Sähköisistä kirjoista voi olla pulaa, lisenssimaksut saattavat olla jopa kalliimpia kuin paperiset kirjat, ja sitten niitä paperisia kirjoja tarjoavat kirjastot ovat kiinni. Nyt perustuskiveliokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että kirjastoilla on aivan keskeinen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

rooli ihmisten yhdenvertaisten oppimismahdollisuuksien takaajana. Näin on varsinkin korkeakouluissa, missä varsin moni on ollut siinä onnekaassa asemassa, että vaikkapa oman korkeakoulun kirjasto tarjoaa kattavan mahdollisuuden opiskella ilman, että tarvitsee yhtäkään oppikirjaa itse ostaa. Nyt olisikin syytä pohtia, olisiko jotain turvallisia tapoja kuitenkin tuoda kirjat opiskelijoiden luo. Voitaisiinko järjestää joitain noutokäytäntöjä tai muita mahdollisuuksia, joiden kautta ihmiset eivät jäisi eroon oppimateriaaleistaan?

Tämä tilanne jo valmiiksi venyttää varmasti monien valmistumista, ja sitten kysymyseen tulevat tietysti vaikkapa opintotukeen liittyvät asiat. Näissä onkin toimittu aika etupainotteisesti, ja nyt kun kesä koittaa, niin varmasti on syytä tarkentaa ohjeistusta entisestään, jotta yksikään opiskelija ei jää vaille toimeentuloa ainakaan informaatiopuutteen takia. Vahva viesti valtioneuvostolta on ollut, että jokaisen opiskelijan toimeentulo turvataan joko opintotuella tai sitten työttömyysturvalla tai toimeentulotuella, ja tämä viesti on toivottavasti nuoret saavuttanut, ja toivottavasti nämä käytännöt osoittautuvat arjessakin niin sujuviksi kuin millaisiksi ne on suunniteltu.

Kaiken kaikkiaan tämä tilanne vaatii myös merkittäviä taloudellisia panostuksia, ja siksi onkin hienoa, että nyt valtioneuvosto on kertonut laativansa nimenomaan lapsiin ja nuoriin keskittyvän paketin, joka julkistetaan toukokuussa, kun tehdään muutenkin isoja taloudellisia päätöksiä Suomen tulevaisuudesta. Tämä paketti on todella tärkeä, ja on syytä varmistaa, että sille on laaja tuki, sillä todella näitä jälkiä korjataan vielä pitkään, ja silloin on taattava se, että ainakaan rahasta lasten ja nuorten tulevaisuus ei jää kiinni.

19.35 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Tuon sivistysvaliokunnan terveiset, ja koska tämä lausuntomme on sen verran pitkä, jaan tämän kahteen osaan, ja tässä ensimmäisessä vaiheessa käsittelen erityisesti meidän yleisiä kantojamme sekä lasten ja nuorten ja perheiden tukemista.

Sivistysvaliokuntahan pitää uudessa soveltamisasetuksessa säädettyjen rajoittamistoimenpiteiden jatkamista koronatartuntojen ehkäisemiseksi erittäin perusteltuna ja tarpeellisena. Saimme siitä hyvän selvityksen ja kuulumme asiantuntijoita.

Valiokunta uudistaa aikaisemmista toimialaansa koskevista soveltamisasetuksista antamissaan lausunnoissa toteamansa — uudistaa siis nämä kaikki, mitä me olemme aikaisemmin sanoneet — ja painottaa, että se pitää tärkeänä tehdä kaikki voitava ihmisten suojelemiseksi koronavirustartunnoilta. Samalla korostamme, että poikkeustilanteessa on kuitenkin kaikin mahdollisin keinoin huolehdittava siitä, että varhaiskasvatus, opetus ja koulutus järjestetään olosuhteet huomioon ottaen parhaalla mahdollisella tavalla lapsia, oppilaita ja opiskelijoita tukien. Lähtökohtana edelleen on, että varhaiskasvatus, opetus ja koulutus järjestetään asianomaisen lainsäädännön mukaisesti ja paikallisella tasolla päätetään uuden soveltamisasetuksen mukaisten rajoittamistoimenpiteitten toteuttamisesta.

Opetuksen ja koulutuksen poikkeusajan järjestelyissä tulee ottaa huomioon myös aluehallintoviraston tartuntatautilain nojalla antamat määräykset. Aluehallintoviranomaisten 8.4. antamien uusien päätösten mukaan koulujen, oppilaitosten ja yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sekä kansalaisopistojen ja muun vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen tilat on yhä pidettävä suljettuina. Mutta uudessa päätöksessä sulkemismääräystä koskevia poikkeuksia on laajennettu aikaisempiin päätöksiin verrattuna, mitä valiokunta pitää tarpeellisena. Tiloihin pääsy ja niiden käyttäminen on sallittua tiettyjen oppilasryhmien opetuksen lisäksi myös muun muassa lähiopetuksessa olevien oppilaiden oppilas-huoltoon ja ateriointiin sekä oppimisen tuen, tiettyjen palvelujen ja etuuksien, kuten ate-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

rioinnin sekä oppilashuollon, järjestämiseen etäopetuksessa oleville oppilaille, kunhan huolehditaan tarpeellisista suojaustoimista. Tarve merkitä tämä tänne meidän lausuntoomme tuli siitä syystä, että nyt on... Ja tämä oli hyvä, että tämä oli korjattukin, koska tuli palautetta, että niitä, jotka ovat etäopetuksessa ja tarvitsisivat tukiopestusta, ja se pitäisi tehdä lähiopetuksena, ei ollut päästetty sinne kouluun joissain kouluissa, ja oli hyvä, että tämä tuli tässä nyt esille.

Uuteen soveltamisasetukseen sisältyvät täsmennykset aikaisempaan soveltamisasetukseen nähden ovat valiokunnan mielestä erittäin kannatettavia. Käsiteltävänä olevassa asetuksessa ja sen perustelumuistiossa muun muassa oppilaan oikeutta maksuttomaan koulutukseen on nyt selkeytetty, ja se on kyllä hyvä asia.

Paikallista päätöksentekoa ohjaavista tarkennuksista huolimatta perusopetuksen järjestäjälle jää laaja harkintavalta siitä, miten se järjestää opetusta ja muuta toimintaa muuna kuin lähiopetuksena, ja siitä, miten se järjestää oppimisen tukea, perusopetuslain 31 §:n mukaisia palveluja, etuuksia sekä oppilashuoltoa poikkeusoloissa muille kuin lähiopetukseen osallistuville. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tuli esille, että paikallisella tasolla poikkeusolojen toimintojen järjestämisessä on ollut epäselvyyksiä siitä, mitä päätöksiä, opetuksen järjestämistä yleisesti ja yksilöitä koskien, toiminnan muutokset edellyttävät. Viitaten aikaisempaan lausuntoonsa sivistysvaliokunta toteaa, että perustelumuistiossa on niukalti arvioitu poikkeustilanteen päätöksentekoa koskevaa asiaa perustuslain 21 §:n valossa ottaen huomioon, että poikkeusoloissa opetuksen järjestäjille on annettu suuri harkintavalta perusopetuksen ja sen tuen järjestämisessä. Sivistysvaliokunta kiinnittää huomiota alueellisiin sekä paikallisiin ja koulujen välisiin eroavaisuuksiinkin, siis näitäkin varmasti tulee, mutta pitää aina miettiä sitten lopullinen vaikuttavuus ja vaikutus.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä löytää ratkaisut opintojensa päättövaiheessa olevien opiskelijoiden valmistumisen varmistamiseksi, jotta nämä järjestelyt eivät kohtuuttomasti siirtyisi poikkeustilanteen vuoksi. Valmistuminen on edellytyksenä jatko-opintoihin tai työelämään siirtymiseksi. Siksi pidämme tärkeänä huolehtia siitä.

Valiokunta on seurannut säännöllisesti ja seuraa jatkossakin varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestämistä käsillä olevissa poikkeusoloissa muun muassa kuulemalla opetus- ja kulttuuriministeriötä ja Opetushallitusta — ensi viikolla siis jatkamme.

Valiokunta, viitaten aikaisempiin lausuntoihinsa, kiinnittää yhä erityistä huomiota muun muassa oppivelvollisuuttaan suorittavien lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseen tuoden esille huolensa maksuttoman perusopetuksen sekä oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumisen riittävästä ja yhdenmukaisesta toteutumisesta kaikille oppivelvollisille. Meneillään olevan poikkeustilanteen aikana suuri osa oppilaista opiskelee etäopetuksessa kotonaan, jolloin opettajan mahdollisuudet seurata oppilaittensa opiskelun ja oppimisen olosuhteita ja edistymistä ovat normaalitilannetta huomattavasti vähäisemmät. Etäopetus on synnyttänyt huolen lapsista, jotka eivät osallistu etätehtävien tekemiseen, ja perheistä, joihin ei saada yhteyttä koulussa. On erittäin tärkeää, että näiden lasten ja perheiden tilanteeseen tartutaan kouluissa ripeästi.

On tärkeää, että opetuksen ja oppilashuollon ammattilaiset havainnoivat kaikkien oppilaiden, sekä lähi- että etäopetuksessa olevien, hyvinvointia entistä tarkemmin. Psykososiaalisen tuen varmistamiseksi opiskeluhoollon ja koulun ulkopuolisten palvelujen, erityisesti sosiaalipalvelujen ja lastensuojelun sekä nuorisotyön, yhteistyö korostuu poikkeustilanteissa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

Valiokunnan saaman asiantuntijalausunnon mukaan on viitteitä siitä, että etäopetuksen alkamisen jälkeen lastensuojeluilmoitusten tekeminen on vähentynyt. Siellä pohdittiin myöskin sitä, mistä se saattaa johtua. Meidän arviomme on, että todennäköisesti osa lapsista jää vaille tarvitsemaansa apua. Erityisenä huolena ovat haavoittuvassa asemassa ja kriittisissä olosuhteissa olevat lapset ja perheet, joilla on ollut esimerkiksi elämänhallinnan vaikeuksia jo ennen rajoitustoimenpiteiden aloittamista. Lastensuojelun piirissähän on noin 73 000 lasta, joista monille koulu ja sen piirissä järjestetty apu on osa heidän turva-verkkoaan. Siitä syystä tällainen koulunkäynnin katkeaminen voi olla hyvin katastrofaalista tälle lapselle ja perheelle.

Sekä aikaisemmissa että uudessa soveltamisasetuksessa on otettu huomioon erityisen tuen päätöksen saaneet oppilaat siten, että heidän oikeuttaan saada lähiopetusta ei rajata millään vuosiluokalla. Valiokunta pitää erityisen tuen oppilaita koskevan poikkeussäännöksen perusteluita erittäin hyvinä ja kiinnittää huomiota siihen, että kaikki haavoittuvassa asemassa olevat oppivelvollisuusikäiset lapset eivät ole erityisen tuen piirissä eivätkä siten kuulu asetuksen mukaisesti lähiopetukseen oikeutettuihin, elleivät ole alemmilla vuosiluokilla olevia pienempiä lapsia, ja tärkeä huoli on meillä siitä, että hekin saisivat ihan hyvää tukea.

Jatkan seuraavassa puheenvuorossa.

19.42 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Kiitoksia edustaja Risikolle sivistysvaliokunnan lausunnon esittelemisestä. Oikeastaan tässä yhteydessä haluan kiinnittää huomiota vain kahteen asiaan, tai oikeastaan yhteen asiaan, jonka alla on kaksi eri oppilaitosta, eli nämä vapaan sivistystyön oppilaitokset, niin kansalaisopistot kuin kansanopistot, jotka ehkä tässä kokonaisuudessa ovat jääneet vähän vähemmälle pohtimiselle.

Kansalaisopistojen lukuvuosi on keskeytetty tai lopetettu ennenaikaisesti ja kurssit on ajettu alas. Luulen, että aika monissa kunnissa on päädytty siihen lopputulemaan, että näissä kansalaisopistoissa, työväenopistoissa kurssimaksuja tuskin lähdetään pilkkomaan ja hyvittelemään, ja uskon, että asiakkaatkin sen ymmärtävät, että tilanne on mikä on. Mutta totta kai siellä niitä kuluja siitä huolimatta opettajien palkoissa ja monissa muissa kohteissa ja tiloissa ynnä muissa on, ja näissä tietysti voi olla, että esimerkiksi osa opettajista on sellaisia, jotka toimivat myöskin siellä perusopetuksen tai toisen asteen opetuksen opettajina. Mutta joka tapauksessa varmasti nämä haasteet ovat näissä kansalais- ja työväenopistoissa.

Sitten kansanopistot ovat myös oma lukunsa, koska siellä on aika paljon sellaisia nuoria, jotka käyvät esimerkiksi lukioon valmistavaa koulutusta, siellä saattaa olla nuoria, jotka käyvät ihan ammatilliseen koulutukseen johtavaa tai tutkintoonkin johtavaa koulutusta, esimerkiksi lastenhoitajia ja vastaavia, ja tietysti sitten paljon sellaisia, joilla on erilaisia vaikkapa nyt yliopisto-opintoihin tähtääviä opintoja. Näitten kohdalla täytyy sanoa, että huoli on tietysti suuri, siis näitten kansanopistojen, toki näitten oppilaittenkin kohdalla, mutta kansanopistoilla aika monilla merkittävä osa heidän toiminnastaan on kuitenkin myöskin perustunut näihin maksuihin ja toisaalta sitten siihen, millä tavalla noita tiloja pystytään käyttämään. Siellä on suuria kiinteitä kuluja, jotka tällä hetkellä pyörivät koko ajan ilman, että pystytään saamaan sitä vastinetta, mitä erilaisilla kursseilla ja muilla on pystytty saamaan näistä kurssimaksuista ja vastaavista. En tiedä, tuleeko sitten seuraavassa lisätalousarviossa tähän asiaan mitään kohdennusta, mutta toivon, että siellä opetusministeriössä muistetaan, että tärkeä osa suomalaisen koulutuksen kokonaisuutta ovat nämä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

vapaan sivistystyön oppilaitokset ja että vaikka ne eivät nyt tässä tilanteessa ole nousseet niin erityisesti esille, niin näissäkin oppilaitoksissa on tällä hetkellä isoja taloudellisia vaikeuksia. Siinä mielessä toivotaan, että oppilaitokset selviävät tämän kriisin yli ja pystyvät jatkamaan hyvää työtä suomalaisen sivistyksen osana siinä vaiheessa, kun jälleen kerran tämä yhteiskunta pystyy palaamaan lähemmäksi normaalia.

19.45 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Ihan vastauksena edustaja Essayah'lle tästä vapaan sivistystyön tilanteesta, että kolmanteen lisätalousarvioon on tulossa kompensatiota vapaalle sivistystyölle nettomenetyksiin. [Sari Essayah'n välihuuto] Samoitte kouluilla, niin kuin kerroitte, on paljon näitä kiinteitä kuluja, ja tässä suunnitelmassa on myöskin kirjaus siitä, että tämän hetken opintosuoritusten lasku ei vaikuttaisi valtionosuuksiin tulevina vuosina, eli siinäkin otetaan tämä poikkeava tilanne huomioon.

Me totesimme perustuslakivaliokunnassa, että tähän jatkosoveltamisasetukseen on tehty viime kerran jälkeen tarpeellisia tarkennuksia. Muun muassa perusopetukseen valmistavaan koulutukseen osallistuvalla 3 000 maahanmuuttajataustaisella lapsella on nyt oikeus lähiopetukseen. Se on todella tärkeää, koska heidän vanhemmillaan ei välttämättä ole edellytyksiä ohjata etäopiskelua kotona.

Joskus yhden sanan pois jättäminen selkeyttää kummasti asiaa. Kouluruokailun kohdalla on poistettu yksi vaikuttava sana, sana ”vain”. Kouluruokailua, oppimisen tukea ja oppilashuoltoa toteutetaan siinä laajuudessa ja sellaisilla toteuttamistavoilla kuin se on olosuhteisiin nähden mahdollista. Kuten edustaja Kivisaari totesi edellä, oppilashuolto on tärkeämpää kuin koskaan. Perusoikeus maksuttomaan perusopetukseen sisältää myös riittävän ravinnon. Kunnat voivat toteuttaa kouluruoan tilanteen mukaisesti turvallisuutta noudattaen. Tämä tarkoittaa eri alueilla erilaisia ratkaisuja. Tarvitaan selkeitä ohjeita, jotta lapset olisivat mahdollisimman yhdenvertaisessa asemassa kouluruoankin suhteen.

Arvoisa puhemies! Perustuslaki velvoittaa meitä huolehtimaan siitä, että varattomuus ei estä opetuksen saamista. Kirjastojen tehtävä on osaltaan turvata jokaisen yhtäläisiä mahdollisuuksia kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Nyt kun kirjastot ovat kiinni, tulisi löytää tapoja palvella ja auttaa varattomia opiskelijoita. Voisiko se olla kirjastojen uloslainaus, kuten edustaja Kontula täällä tänään ehdotti?

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta arvioi, että perusoikeuksiin puuttuminen ja niihin liittyvät rajoitustoimet ovat edelleen oikeasuhtaisia ja välttämättömiä tavoitteen eli terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilymisen valossa. Näin toteutuvat jokaisen oikeus elämään, terveyden edistäminen ja riittävät terveyspalvelut myös poikkeusoloissa. Samalla meidän täytyy valmistautua paluuseen normaaliin arkeen.

19.49 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Ihan muutaman kohdan vielä nostan täältä lausunnosta.

Tässä äsken, edellisessä puheenvuorossani, kiinnitin huomiota erityisesti haavoittuvissa olosuhteissa oleviin lapsiin ja nuoriin. Meillä oli sivistysvaliokunnassa erinomaisen hyvä keskustelu siitä, ja me haluamme erityisesti heidän kohdallaan huomioida sitä, että se tuki varmasti saataisiin myöskin näiden poikkeusolojen aikana. Siellä pohdittiin jopa sellaista, pitäisikö sosiaalisista syistä pystyä antamaan lähiopetuksen mahdollisuus.

Valiokunta myös ilmaisee huolensa kuntien opetus- ja opiskeluhuollon henkilöstön lomautuksista ja niiden uhista. Kyllä me katsoimme niin, että niitä lomautuksia ei pitäisi nyt olla tekemässä, kun tarvitaan niitä tukihenkilöitä paljon. Valiokunta katsoo myös, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

opiskeluhuollon palvelut — psykologi-, kuraattori- ja terveydenhuollon palvelut — tulee poikkeusoloissakin järjestää opiskelijoille ja oppilaille ja vanhemmille helposti saavutettavina matalan kynnyksen palveluina.

Valiokunta tunnistaa huolen, että poikkeusoloissa on ehkä liian etupainotteisesti siirrytty lähikontaktissa annettavasta avusta etäyhteyksin annettaviin palveluihin. Tähän tulee kiinnittää huomiota ja huolehtia, että edellä mainitut palvelut järjestetään sellaisin toimintamuodoin, että avuntarvitsijat pystyvät ne vastaanottamaan, ja joidenkin kohdalla se on erityisesti lähipalvelu. Me kiinnitämme huomiota myös monialaiseen yhteistyöhön, se pitää huomioida.

Tässä lausunnossa on otettu kantaa myös perusopetuksen järjestämisen rajoitusmahdollisuuksiin ja ammatillisen koulutuksen järjestämisen rajoitusmahdollisuuksiin, ja sitten täällä on muutamiin ammattikorkeakouluja ja yliopistoja koskeviin säännöksiin otettu kantaa. Jos näistä on kiinnostunut, kannattaa lukea tämä lausunto.

Tähän lopuksi totean, että vallitsevissa poikkeuksellisissa oloissa opetuksen järjestäjät henkilökuntineen ovat siirtyneet etäyhteyksillä tapahtuvaan opetuksen järjestämiseen ilman lainsäädännön tukea, koska voimassa olevat esi- ja perusopetusta koskevat säännökset eivät ole tätä mahdollistaneet. Siten kunnat sekä muut opetuksen ja koulutuksen järjestäjät ovat joutuneet nopealla aikataululla ottamaan haltuun uuden tavan järjestää opetusta. Tämä on edellyttänyt myös huolehtimista siitä, että kaikilla oppilailla on kotonaan käytettävissä tarvittavat laitteet sekä toimivat tietoliikenneyhteydet. Poikkeustilanteessa määräyksiä ja ohjeita varhaiskasvatukseen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjille annetaan valtionhallinnon eri tahoilta. Tuki ja neuvonta ovatkin tarpeen, mutta valiokunta painottaa ohjeistuksen selkeyttä, yhtenäisyyttä ja johdonmukaisuutta sekä huolehtimista siitä, että poikkeusolojen vaatimuksilla ei turhaan kuormiteta kuntia ja muita toiminnan järjestäjiä eikä lisätä hallinnollista taakkaa. Sitä emme missään nimessä suosittele.

Poikkeuksellinen tilanne on vaatinut ja vaatii edelleen ponnisteluja ja sopeutumista eri tahoilta. Valiokunta toteaa, että kunnissa tarvitaan hallinnon rajat ylittävää ja eri asiantuntijoiden saumattomasti toimivaa yhteistyötä, hyvää huolenpitoa lapsista, oppilaista ja opiskelijoista ja lapsiperheistä. Myös henkilöstön jaksamisesta ja hyvinvoinnista tulee huolehtia. Kaikki tämä edellyttää hyvää kriisiajan johtamista. Toimivaa johtamista ja selkeää ohjeistusta tarvitaan myös aikanaan normaaliin tilanteeseen palattaessa. Valiokunta painottaa, että normaaliin tilanteeseen siirrytään ennakkoiden ja suunnitelmallisesti.

Sitten me vielä täällä lopussa toteamme, että vaikka soveltamisasetus ei kata korkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijavalintamenettelyä, valiokunta toteaa, että poikkeustilanne vaikuttaa erityisesti valintakokeiden järjestämismahdollisuuksiin. Valiokunta kiinnittää huomiota opiskelemaan hakevien oikeusturvaan ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen.

Nyt ihan tähän lopuksi vain teen yhteenvetoa hieman keskustelusta, ja omiakin huoliani tässä tuon:

Se, mitä kentältä nyt kuuluu, on nimenomaan tämä, että tulee hyvin monenlaisia ohjeita. Ne eivät välttämättä ole selkeitä, ja yhtäkkiä saattaa tulla uusia ohjeita valtionhallinnosta, ja toivonkin nyt sekä omasta että valiokunnan puolesta, että yhteensovitetaan näitä ohjeistuksia.

Tärkeää on pitää huolta siitä, että lähiopetusta ja lähipalveluja annetaan niille, jotka niitä oikeasti tarvitsevat. Toteamme täällä lausunnossa, että jotkuthan myöskin hyötyvät etäopiskelusta. On sellaisia lapsia, jotka ovat tyytyväisiäkin tähän tilanteeseen ja oppivat jopa paremmin, mutta ei pidä pitää sitä itsestäänselvyytenä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

Sitten, mikä on meille ollut tietysti tärkeää, on tämä moniammatillinen yhteistyö, ja vielä korostan sitä, että jos ei saada yhteyttä lapseen tai nuoreen, niin silloin pitää tehdä kaikkensa, että saadaan se yhteys. On arvioitu, että — tämä on siis sellainen, että kun minä olen haastatellut koulutuksenjohtajia ja koulunjohtajia, niin he sanovat — noin 20 prosenttia putoaa kelkasta, ja se on se syy, minkä tähden me tulemme kiinnittämään erityistä huomiota tämän keväänkin aikana siihen vaiheeseen, kun näistä poikkeusoloista päästään ohi. Meillä valiokunnassakin on ollut keskustelu siitä, että jo hyvissä ajoin pitää tällainen suunnitelmallinen siirtyminen normaaliin tilanteeseen tehdä. Hallitushan on luvannut tosiaan kevään aikana tällaista lasten, nuorten ja perheiden tukiohjelmia, ja sitä tullaan kyllä todella tarvitsemaan. Me tulemme tarvitsemaan erityisopettajia, me tarvitsemme koulunkäyntiavustajia, me tarvitsemme sitä opettajien jaksamista, johtajien jaksamista sitten keväällä tai syksyllä, kun palaamme — toivottavasti olemme silloin jo normaalissa tilanteessa.

Miten näitä rajoituksia sitten aletaan purkaa, niin henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että aloittain ja alueittain, hiljakseen pitää ruveta purkamaan, muuten ne vauriot ovat liialliset. Siitä syystä varmasti tulee tarkkaan miettiä toisen kerran jatkamista. Siinä pitää tarkkaan harkita nyt sitä, koskisiko tämä rajoittamisten jatkaminen aivan varmasti kaikkia. Jotenkin tällä hetkellä, jos pitäisi nyt ennakoida, olisin sitä mieltä, että pitäisi katsoa sekä alueittain että koulutusasteittain, miten jatketaan. Mutta se jää nähtäväksi, ja kun on kuitenkin tuonne toukokuun puolelle mahdollisuus tätä katsoa, niin jonkin aikaa tässä pystytään vielä seuraamaan tilannetta. Asiantuntijoiden mukaanhan noin kaksi viikkoa on pystytty luomaan niitä skenaarioita, mutta kahden viikon sisällä me jo tiedämme, mihin tämä tauti liikkuu.

Näillä sanoilla kiitan valiokuntaa erinomaisen hyvästä keskustelusta ja niitä asiantuntijoita, joita kuulin, ja työhän jatkuu. — Kiitos.

19.56 Johanna Ojala-Niemelä sd: Herra puhemies! Aivan lyhyesti vielä tästä kouluruokailusta. Tässä asetuksessahan ei ollut säännöksiä siitä. Valiokunta painotti tarvetta ohjeistukseen kouluruokailun osalta juuri sen takia, että oikeus kouluruokailuun toteutuu nyt hyvin eri tavoilla eri kunnissa.

Maksuton perusopetus tarkoittaa perustuslakivaliokunnan kannan mukaan riittävää ravintoa. Meille tuli muun muassa sellainen esimerkki valiokunnan kuulemisissa vastaan, että ensin eräs kunta oli tiedustellut oppilailta ja heidän perheiltään, että kenellä on tarve tähän kouluruokailuun, ja sen jälkeen oli vielä alettu kyselemään tulotietoja. Tämä ei ole taroituksenmukaista. Tämä ei ole mikään köyhäinavun jatke, vaan se ravinto on hoidettava.

Samalla olen kyllä huolissani siitä, että puolet kunnista vielä miettii, miten he järjestäisivät tämän kouluruokailun. Nyt kun ollaan etäopetuksessa oltu lähes neljä viikkoa, kyllä pitäisi alkaa olla jo selvät sävelet tämänkin osalta. Miettimisaikaa on ollut ihan riittävästi. Jos ei itse keksi, niin voi alkaa katsoa pilotteja ympäri Suomea. Löytyy hyviä malleja siitä, miten tätä on järjestetty asianmukaisella tavalla.

19.57 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Kiitos perustuslakivaliokunnan puheenjohtajalle — jäi kiittämättä tuossa, että erittäin hyvää työtä olette tehnyt.

Nyt kun viittasitte tuohon kouluruokailuun, niin sehän oli niissä meidän aikaisemmissa lausunnoissamme. Oli nimenomaan pointtaus tästä, sekä oppilashuollosta että kouluruokailusta, koska niistä tuli kaikkein eniten palautetta: Kuuluuko kouluruokailu vai ei myös-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 55/2020 vp

kin näille, jotka ovat etäopetuksessa? Ja miten hoidetaan nyt oppilashuolto, kun me kuulimme, että siellä on alasajettu näitä oppilashuollon palveluja? Nyt näitä on saatu jonkin verran reilaan. Minä uskon, että nämä lausunnot, jotka nyt lähtivät liikkeelle, vielä sitten kirkastavat tuolla kunnissa.

Arvoisa perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, olen kanssanne aivan samaa mieltä, että siellä on ollut jonkin verran nyt hässäkkää näiden ruokailujen suhteen siinä, kuinka se nyt hoidetaan. Sitten myöskin se, että joissain kunnissa, kun sitä on tarjottu, se onkin ollut aivan yllättävää, miten paljon sitä sitten on otettu vastaan. Mielestäni se on kyllä hyvin ymmärrettävää, koska on totuttu tähän päivään asti, että Suomessa on maksuton kouluruokailu. Nyt sitten, kun sitä ei olekaan, toisaalta huomataan, miten hieno asia se meillä Suomessa on. Mutta on tosiaan tärkeää, että se järkevästi järjestellään esimerkiksi logistiikan suhteen, ettei käy niin, että sitä on siis sata ihmistä yhtä aikaa hakemassa. Se on ollut myöskin se, että siellä on jotain hässäkkää joillakin kunnilla ollut. Mutta siihen nyt sitten kiinnitän huomiota. Ruokavirasto on antanut ohjeita kyllä siitä, miten ruokaa pitää käsitellä. Varmasti se ruokahuolto pitää yhteyttä Ruokavirastoon, ja logistiset ongelmat on varmasti saatu sitten jo hiljalleen kuntoon. Mutta aivan tuen kyllä perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan arviota siitä, että kyllä nyt jo olisi pitänyt tämä logistiikka saada kuntoon, ennen kuin on liian myöhäistä. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta päätti perustuslakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti, ettei varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista annettua valtioneuvoston asetusta kumota. Asian käsittely päättyi.